

De Rozen
en andere postume gedichten

Rainer Maria Rilke

De Rozen – Les Roses
grafschrift

De Vensters – Les Fenêtres

Teder tribuut aan Frankrijk
Tendres impôts à la France

Vertaling: Michel Klarenbeek

De Rozen

en andere postume gedichten

van Rainer Maria Rilke

de Franse tekst met Nederlandse hertaling

© 2024 Michel Klarenbeek

te bestellen op www.klarenboek.nl

druk en distributie: bookmundo.com

ISBN 9789403729831

NUR 306 (vertaalde poëzie)

Omslagfoto W. Motzet, licentie CC BY-AC 3.0

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd,
door middel van druk, fotokopieën, geautomati-
seerde gegevensbestanden of op welke andere wijze
ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de vertaler, tevens de uitgever.

Inhoudsopgave

6	Voorwoord
11	De Rozen
61	Grafschrift
63	De Vensters
85	Teder tribuut aan Frankrijk
116	Index van de gedichten
120	Uitgaven

Voorwoord

Rainer Maria Rilke heeft in zijn leven door heel Europa gezworven. Maar in de zomer van 1921 heeft hij zich definitief gevestigd in Château de Muzot, een middeleeuwse woontoren, gelegen in de Alpen van Wallis, Zwitserland. Daar vond hij rust en onderging hij in februari 1922 een storm van inspiratie die heeft geleid tot de voltooiing van zijn meesterwerk *De elegieën van Duino*. Tegelijk zijn toen de magistrale *Sonnetten aan Orfeus* ontstaan. Na deze storm was hij ontspannen en gelukkig. Tien lange, moeilijke jaren lang had hij geleefd met de roeping om de elegieën te voltooien. Toen dat eenmaal was volbracht was hij daar wel gelukkig mee maar hij ging verder, want hij bleef dichter.

Eerder in zijn leven had Rilke enkele malen zijn poëtica radicaal veranderd en nu veranderde hij van taal. Hij is gaan dichten in de Franse taal, al beheerste hij die niet zoals het Duits. De Eerste Wereldoorlog had hem vervreemd van de Duitstalige wereld. In Wallis woonde Rilke temidden van Franstaligen. Hij richtte zijn aandacht op Frankrijk, want hij had veel aan Frankrijk te danken. Voor de

wereldoorlog, vanaf 1902, verbleef hij jaarlijks meestal enkele maanden in Parijs. In Frankrijk had hij vele contacten, zoals Paul Valéry, André Gide en zijn vertaler Maurice Betz. Rilke correspondeerde voornamelijk in het Frans met Baladine Klossowska die sinds 1920 zijn geliefde was. In 1923 vertaalde hij gedichten van zijn vriend Paul Valéry en vanaf februari 1924 ontstonden in Wallis de eerste Franse gedichten. Hij verbleef in 1925 ruim een half jaar in Parijs. In 1926 heeft Rilke nog zelf de bundels *Vergers* en *Quatrains Valaisans* laten verschijnen.

In dit boekje staan de postume bundels van Rilke met mijn Nederlandse vertaling. *Les Roses* bestaat uit 24 variaties op het thema: de roos. Telkens wordt de roos aangesproken en op een lichte, speelse manier toegezongen en geroemd. Rilke speelt met zijn ervaring: het zien en ruiken van de roos en zijn eigen gedachten daarbij. Al dichtende krijgt de roos een eigen identiteit, een eigen heerlijk bestaan. Rilke toont in deze gedichten van *Wesensschau* dat waarneming ontstaat in de relatie van object en subject. Rilke ziet en ruikt in afzonderlijke rozen het wezen van de roos, 'l'unique universel'. Dé roos is onvergelijklijk mooi en mysterieus. *Les Roses* mag men zien als een bundel van dinggedichten. De poëtische

opvatting en werkwijze daarvan stamde van de *Neue Gedichte* (1907/8) die onlangs prachtig zijn vertaald door Gerard Kessels.

Rilke hield bijzonder veel van rozen. Toen hij zich op Muzot vestigde, heeft hij de tuin volgezet met rozen. In november 1926 heeft hij zijn handen opengehaald aan die rozen (wel vaker, zie XII) maar het bloeden wilde niet stoppen. Het bleek vergevorderde leukemie te zijn, waaraan hij eind december 1926 is overleden.

Voor het begrijpen van het mysterieuze *grafschrift* van Rilke levert *Les Roses* een ingang. Daar speelt Rilke met telkens andere tegenstellingen. De zuivere tegenspraak in het wezen van de roos is te vinden in gedicht XXIII: 'de onzegbare eenheid van het niets en het zijn'.

Het laatste deel van het *grafschrift* heeft een verband met gedicht VII. Van de roos gedrukt tegen het oog van Rilke lijken de rozeblaadjes wel duizend slapende oogleden. Hierop slaan de woorden 'slaap [...] onder zoveel leden' in het *grafschrift*. Door het gesloten oog lijkt het alsof Rilke slaapt. Maar hij veinst, hij slaapt niet. Wat bedoelt Rilke dan toch met zijn verlangen om niemands slaap zijn? Dat mag men zelf bedenken of een mysterie laten.

De tien gedichten van de bundel *Les Fenêtres* schetsen in taferelen het verloop van een liefde. Het venster komt daarin steeds voor. De bundel bevat zes dinggedichten waarin het venster wordt toegeproken. Rilke heeft bij deze bundel samengewerkt met de kunstenares Baladine Klossowska, zijn geliefde. Zij heeft bij elk gedicht een ets gemaakt, die alle zijn opgenomen in de eerste editie. Ze staan helaas niet in dit boekje. De bundel is aan haar opgedragen. Het lijkt of de opdracht twee personen geldt, maar Mouky is de bijnaam van Baladine, die zij al had in Parijs ruim voor de Eerste Wereldoorlog. Rilkes koosnaam voor haar was Merline (Mereltje).

De bundel *Tendres impôts à la France* bevat een bonte verzameling van vijftien gedichten. De bundel is niet door Rilke samengesteld. Er staan ook eerder gepubliceerde gedichten in. De titel brengt wellicht tot uitdrukking dat deze Franse gedichten aan Frankrijk verschuldigd zijn, omdat Rilke veel aan Frankrijk te danken had. In sommige gedichten komen de engelen terug, bekend van *De elegieën van Duino*, in muzikaal en modern Nederlands vertaald door Atze van Wieren. Die engelen laat Rilke zingen in gedicht 10.

In dat gedicht neemt Rilke afscheid van het Duits om voortaan in het Frans te dichten met ‘une voix, presque mienne’. Het is dan ook het eerste gedicht in de eerste Franse bundel *Vergers*.

Voor de vertaling heb ik afgezien van eindrijm. De rijm dwang brengt mij naar mijn smaak te ver van de inhoud af. De aanzet voor deze vertaling heb ik gekregen in de Rilke-week 2023 van de ISVW. Daarvoor bedank ik de deelnemers en de inleiders: Florian Jacobs, Gerard Kessels, Hilde Keteleer en Atze van Wieren. Hem bedank ik in het bijzonder voor zijn aanmoediging van mijn idee om *Les Roses* te vertalen, dat toen bij mij opkwam.

januari 2024
Michel Klarenbeek

De Rozen



Les Roses

I

Si ta fraîcheur parfois nous étonne tant,
heureuse rose,
c'est qu'en toi-même, en dedans,
pétale contre pétale, tu te reposes.

Ensemble tout éveillé, dont le milieu
dort, pendant qu'innombrables se touchent
les tendresses de ce coeur silencieux
qui aboutissent à l'extrême bouche.